

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนารูปแบบพหุวัฒนธรรม ในการอธิษฐานขอพรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Strategies for Promoting Multicultural Religious Tourism Through Prayer Rituals in Hat Yai District, Songkhla Province

อังคณา แก้วชู^{1*}, แอนนา ธรรมเดโช², อติมา ทองแจ้ง³, และทักษ์สรณ์ธัญ กองพิมพ์⁴
Angkhana Kaewchoo^{1*}, Anna Thammadecho², Atima Thonjang³, and Thaksornthan Kongpim⁴

*Corresponding author, e-mail: 661101067@gmail.com

Received 06/10/2025

Revised 17/11/2025

Accepted 19/11/2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาในอำเภอหาดใหญ่และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนารูปแบบพหุวัฒนธรรมในอำเภอหาดใหญ่ โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวสถานที่ทางศาสนาในอำเภอหาดใหญ่ จำนวน 400 ชุด ซึ่งใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เดินทางมาช่วงเวลาวันหยุดนักขัตฤกษ์/เทศกาลต่าง ๆ ความถี่ในการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งที่ 2 มีผู้ร่วมเดินทางเป็นครอบครัว เดินทางมาท่องเที่ยวโดยพาหนะรถยนต์ส่วนตัว มีวัตถุประสงค์เพื่อไหว้อธิษฐานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยวน้อยกว่า 500 บาท และได้รับข้อมูลข่าวสารแหล่งท่องเที่ยวจาก Facebook แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงศาสนารูปแบบพหุวัฒนธรรมในการอธิษฐานขอพรในอำเภอหาดใหญ่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ แรงจูงใจด้านศาสนา แรงจูงใจด้านอารมณ์ แรงจูงใจด้านกายภาพ และมีเพียงแรงจูงใจด้านระหว่างบุคคลที่อยู่ในระดับปานกลาง จากผลการศึกษานี้จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทาง 3 ด้าน ได้แก่ การปรับปรุงด้านกายภาพ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์เชิงรุกผ่านสื่อดิจิทัล

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว ศาสนา พหุวัฒนธรรม

¹⁻³ นักศึกษา, หลักสูตรการจัดการบัณฑิต (สาขาการจัดการสมัยใหม่) มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

Student, Bachelor of Management Program (Modern Management), Thaksin University, Songkhla Campus

⁴ อาจารย์, หลักสูตรการจัดการบัณฑิต (สาขาการจัดการสมัยใหม่) มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

Lecturer, Bachelor of Management Program (Modern Management), Thaksin University, Songkhla Campus

Abstract

This research aims to study the behavior and motivation of tourists engaging in religious tourism in Hat Yai District and explore approaches to promoting multicultural religious tourism in Hat Yai District. The research employed questionnaires as a data collection tool, distributed to 400 tourists visiting religious sites in Hat Yai District, using accidental sampling. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean and standard deviation. The research findings revealed that most respondents traveled during public holidays or festivals, with the second visit being the most frequent. They usually traveled with their family, using private cars as transportation, and their main purpose was to pray and make wishes to sacred beings. Most respondents spent less than 500 baht on each trip and received tourism information primarily from Facebook. The motivation for engaging in multicultural religious tourism in Hat Yai District, particularly for praying and making wishes, was generally at a high level. These motivations included religious, emotional, and physical factors, while interpersonal motivation was found to be at a moderate level. The study results led to recommendations in three areas: physical improvements, tourism route improvements, and digital media promotion.

Keywords: *Tourism, Religious, Multiculturalism*

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงศาสนามีมากมายหลายรูปแบบซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อีกทั้งการท่องเที่ยวได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตในสังคมมากขึ้น เนื่องจากสถานที่ทางศาสนาหรือกิจกรรมทางศาสนา เช่น ประเพณีหรือวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องของแต่ละศาสนา ล้วนเป็นแหล่งการเรียนรู้มีคุณค่าทางจิตใจหรือมีรากฐานที่มีความเชื่อ ความศรัทธา ความมั่นคงและมีความกลมกลืนกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของแต่ละผู้ที่เดินทางเข้ามาขอพรอธิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของแต่ละสถานที่นั้น ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ให้ยั่งยืนมากขึ้นและเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรวมถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว คือ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ถือเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมแขนงหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงศาสนาในประเทศไทยมีแนวโน้มการเติบโตอย่างมากและมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ (Phichphandecha, 2018) หลายหลายในหลายพื้นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ (Promsuwong, 2019) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการท่องเที่ยวในระยะสั้นที่มุ่งเน้นความสบายใจการอธิษฐานขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคล

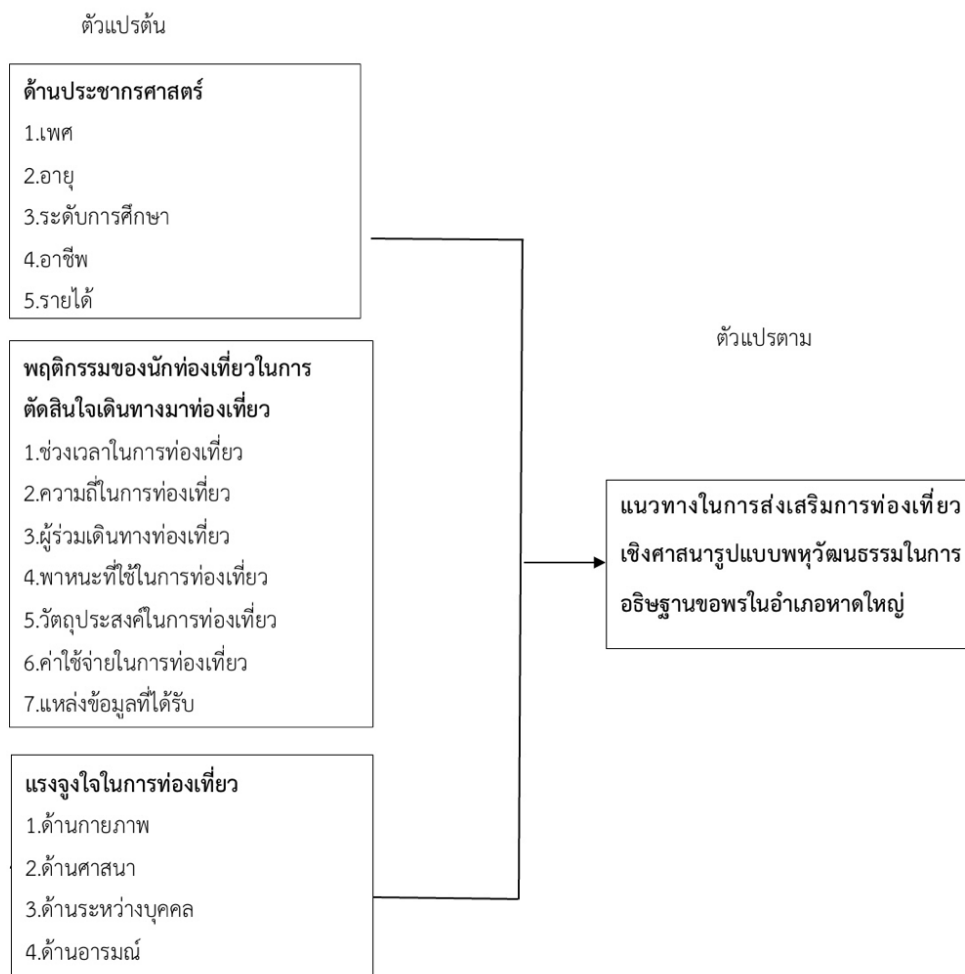
ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ เป็นจังหวัดในภาคใต้ที่มีความหลากหลายทางด้านศาสนา รวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในรูปแบบ " พหุวัฒนธรรม " ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ และอื่น ๆ ถึงแม้ศาสนาที่แตกต่างกันแต่ในการอธิษฐานขอพรได้รับความนิยมนับอย่างมาในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นสิ่งที่เสริมสร้างคุณค่าทางจิตใจและเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลต่อการดำเนินชีวิต จังหวัดสงขลา จังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือน 4,900,000 คน สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจรวมกว่า 48,000 ล้านบาท โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวมาเลเซีย รองลงมาคือ ชาว สิงคโปร์และอินโดนีเซีย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของธุรกิจการท่องเที่ยวที่เป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด (Songkhla Provincial Public Relations office, 2024) การท่องเที่ยวเชิงศาสนาถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คน อีกทั้งยังเป็นแหล่งการเรียนรู้ และการพักผ่อนทางจิตใจ แต่ยังคงขาดการพัฒนาในด้านการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในกลุ่มนักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ถือเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสำคัญ ที่จะช่วยเผยแพร่ข้อมูล สร้างการรับรู้ และการกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น หากมีสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่ทันสมัย หรือ แอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย รวมไปถึงการจัดกิจกรรมหรืองานประจำปีเทศกาลต่าง ๆ เพื่อสร้างศักยภาพในการกระตุ้นนักท่องเที่ยวและยังช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นที่รู้จักและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น

จากประเด็นข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในรูปแบบ พหุวัฒนธรรมในการอธิษฐานขอพรในอำเภอหาดใหญ่ ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากมายหลากหลายด้าน รวมไปถึงความดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมสักการะและอธิษฐานขอพรภายในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยให้ความสนใจในการศึกษาประเด็นดังกล่าว เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาและยกระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในอำเภอหาดใหญ่ให้มีความโดดเด่นและมีความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงศาสนาในอำเภอหาดใหญ่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในรูปแบบพหุวัฒนธรรมในอำเภอหาดใหญ่

กรอบแนวคิด



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนารูปแบบพหุวัฒนธรรมในการอธิษฐานขอพรในอำเภอบาดใหญ่ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายที่คล้ายคลึงกันไว้มากมาย เช่น Naphaphonchindaphat (2019) พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำของแต่ละบุคคลที่แสดงออกมาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในแต่ละบุคคลมีความชอบหรือไม่ชอบสถานที่เหล่านั้นต่อสินค้าเหล่านั้นที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามการศึกษากิจกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อที่จะหาทางพัฒนาการท่องเที่ยวและการบริการให้สอดคล้องและความต้องการของตลาด ซึ่งคล้ายคลึงกับ Jittawattana (2012) พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หมายถึง การที่นักท่องเที่ยวแสดงออกต่างๆในขณะเดินทางท่องเที่ยวอาจแสดงเป็นคำพูด ท่าทางต่างๆ เช่น ถ่ายรูป เยี่ยม

ชมสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการแสดงออกมาจากนิสัยหรือความต้องการของแต่ละบุคคล สรุปได้ว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยว เป็นการกระทำต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวแสดงออกมาในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว ซึ่งมาจากความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น ท่าทาง คำพูด ที่แสดงออกมาให้รับรู้ถึงความต้องการและความรู้สึกในเวลานั้น

แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

การเดินทางในการท่องเที่ยวเกิดมาจากแรงจูงใจที่ต้องการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ หรือมาจากวัตถุประสงค์อื่นที่ทำให้เกิดการต้องการท่องเที่ยว ซึ่งมีนักวิชาการให้ความหมายแรงจูงใจไว้หลายท่าน เช่น พลั้งผลักตันให้คนมีพฤติกรรมและยังกำหนดเป้าหมายของพฤติกรรมนั้น การที่มีแรงจูงใจสูงจะใช้เวลาพยายามให้ไปสู่เป้าหมาย Jittawattana (2012) แรงจูงใจในการท่องเที่ยว กล่าวไว้ว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยวของแต่ละบุคคลแตกต่างกันบางคนอาจจะเพื่อท่องเที่ยวหรือเพื่อประชุมแต่ละคนมีความต้องการที่ต่างกัน แต่พฤติกรรมที่แสดงออกมาเหมือนกัน ดังนั้นการท่องเที่ยวเกิดจากแรงจูงใจที่ท่องเที่ยวแต่ละรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการ โดยลักษณะแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจูงใจภายใน เป็นความต้องการที่มนุษย์ปรารถนาที่จะท่องเที่ยว เพื่อเรียนรู้หรือแสวงหาบางอย่างด้วยตนเอง ซึ่งไม่ได้เกิดจากการชักจูงจากภายนอก 2) การจูงใจภายนอก เป็นการที่มนุษย์ได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก ทำให้เกิดความต้องการท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ตามแรงจูงใจที่เกิดขึ้น สรุปได้ว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความต้องการในการเดินทางเป็นท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งแต่ละบุคคลมีความต้องการในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันตามพฤติกรรมที่แสดงออกมา การท่องเที่ยวจึงมีหลากหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งลักษณะแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเกิดขึ้น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจูงใจภายใน และ 2) การจูงใจภายนอก

ระเบียบวิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอหาดใหญ่ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำเอามาจากสถิติในปี 2567 (ข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม-พฤศจิกายน 2567) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนในจังหวัดสงขลา 4,900,000 คน (Songkhla Provincial Public Relations office, 2024) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอหาดใหญ่ มาจากข้อมูลสถิติ 4,900,000 คน เปรียบเทียบตารางของ Yamane จึงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน การวิจัยนี้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามความสะดวก โดยมีขั้นตอนดังนี้ การเลือกพื้นที่เก็บข้อมูลจากสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่เป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่มในอำเภอหาดใหญ่ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ วัดโคกสมานคุณ วัดหาดใหญ่ในหรือวัดมหัตตมังคลาราม วัดฉือฉาง ศาลเจ้าพ่อเสือ ห้างเซียเซี่ยงตึ้ง วัดคอหงส์ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาสถานที่ดังกล่าว โดยเก็บข้อมูลในช่วงวันเสาร์ - อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์

ระหว่างวันที่ 21 สิงหาคม 2568 - 23 สิงหาคม 2568 จนกระทั่งได้กลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ มีลักษณะหลายตัวเลือก ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว ลักษณะคำถามแบบหลายคำตอบให้เลือก ประกอบด้วย ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว ความถี่ในการท่องเที่ยว ผู้ร่วมเดินทางในการท่องเที่ยว พาหนะที่ใช้ในการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวและแหล่งข้อมูล

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในการอธิษฐานขอพรในอำเภอลาดใหญ่ ลักษณะการถามแบบเลือกตอบประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านศาสนา ด้านระหว่างบุคคลและด้านอารมณ์ ลักษณะแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ มาตราส่วนประมาณค่าของ ลิเคิร์ท (Likert Scale)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Question) ความคิดเห็นและข้อเสนอเพื่อนำมาพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในการอธิษฐานขอพรในอำเภอลาดใหญ่

เครื่องมือการวิจัยได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม 0.983

การเก็บรวบรวม

วิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ สามารถจำแนกการเก็บข้อมูลได้ดังนี้ ข้อมูลปฐมภูมิเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 400 คน การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในสถานที่ทางศาสนาในอำเภอลาดใหญ่ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่เป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม จำนวน 6 แห่งได้แก่ วัดโคกสมานคุณ วัดหาดใหญ่ในหรือวัดมัทตมังคลาราม วัดฉือฉาง ศาลเจ้าพ่อเสือ ท่งเซียเซี่ยงตึ้ง วัดคองหงส์ และดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม 2568

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์อธิบายข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ โดยโดยการแจกแจงความถี่(Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) อธิบายข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อธิบายข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในรูปแบบพฤติกรรมในการอธิษฐานขอพรในอำเภอลาดใหญ่

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1
ตารางที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์

	ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	142	35.50
	หญิง	241	60.30
	เพศทางเลือก	17	4.30
อายุ	20 - 25 ปี	294	73.50
	26 - 30 ปี	34	8.50
	31 - 35 ปี	21	5.30
	36 - 40 ปี	8	2.00
	40 ปีขึ้นไป	43	10.80
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	99	24.80
	ระดับปริญญาตรี	283	70.80
	สูงกว่าระดับปริญญาตรี	18	4.50
อาชีพ	นักศึกษา	261	65.30
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	35	8.80
	ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	67	16.80
	พนักงานบริษัทเอกชน	37	9.30
รายได้	ต่ำกว่า 15,000	261	65.30
	15,000 - 25,000	77	19.30
	25,000 - 35,000	23	5.80
	35,001 ขึ้นไป	39	9.80

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 60.30 อายุ 20 - 25 ปี จำนวน 294 คน คิดเป็นร้อยละ 73.50 ระดับปริญญาตรี จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 70.80 นักศึกษา จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.30 รายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.30

ตารางที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว

	ข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ที่ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ช่วงวันหยุด	วันธรรมดา (จันทร์ - ศุกร์)	71	14.20
	วันเสาร์ - อาทิตย์	201	40.10
	วันหยุดนักขัตฤกษ์/เทศกาลต่าง ๆ	220	43.9
	อื่น ๆ	9	1.8
	*เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ		
ความถี่	ครั้งที่ 1	96	24.00
	ครั้งที่ 2	120	30.00
	ครั้งที่ 3	89	22.30
	ครั้งที่ 4	12	3.00
	มากกว่า 4 ครั้ง	83	20.80
ผู้ร่วมเดินทาง	คนเดียว	70	12.00
	ครอบครัว	281	48.30
	เพื่อน	158	27.10
	คู่รัก	67	11.50
	อื่นๆ	6	1.00
พาหนะ	รถยนต์ส่วนตัว	253	63.20
	รถจักรยานยนต์	116	29.00
	รถโดยสารสาธารณะ	24	6.00
	เดินทางมากับรถของบริษัททัวร์	4	1.00
	อื่นๆ	3	0.08
วัตถุประสงค์	รถยนต์ส่วนตัว	253	63.20
	เพื่อทำบุญเป็นสิริมงคลในชีวิต	247	27.50
	เพื่อหาประสบการณ์แปลกใหม่	68	7.60
	เพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อน	170	19.00
	เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนา	54	6.00
	เพื่อทำบุญในโอกาสพิเศษ	100	11.10
	อื่น ๆ	5	0.60
ค่าใช้จ่าย	น้อยกว่า 500 บาท	150	37.50
	500 - 1,000 บาท	148	37.00
	1,001 - 1,500 บาท	44	11.00
	1,500 บาทขึ้นไป	58	14.50
	*เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ		

ตารางที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว (ต่อ)

	ข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ที่ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แหล่งข้อมูล	YouTube	103	12.60
	Facebook	228	27.80
	Instagram	103	12.60
	TikTok	220	26.80
	โทรทัศน์	32	3.90
	หนังสือพิมพ์	13	1.60
	บุคคลรู้จักที่เคยเดินทางมา	121	14.80
*เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ			

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เดินทางมาในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์/เทศกาลต่าง ๆ จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 43.90 มาเที่ยวครั้งที่ 2 จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 เดินทางมาเป็นครอบครัว จำนวน 281 คน คิดเป็นร้อยละ 48.30 เดินทางโดยพาหนะรถยนต์ส่วนตัว จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 63.20 มีวัตถุประสงค์เพื่อไหว้อิच्छาณขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 28.20 มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางน้อยกว่า 500 บาท จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 ได้รับข้อมูลข่าวสารแหล่งท่องเที่ยวจาก Facebook จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 27.80

ตารางที่ 3 แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงศาสนารูปแบบพหุวัฒนธรรมในการอิच्छาณขอพรในอำเภอหาดใหญ่

แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงศาสนารูปแบบพหุวัฒนธรรม ในการอิच्छาณขอพรในอำเภอหาดใหญ่	$\bar{x}$	S.D.
1. ด้านกายภาพ	3.52	1.01
1.1 ที่ตั้งของสถานที่ทางศาสนาเดินทางสะดวกเข้าถึงได้ง่าย	3.49	1.08
1.2 ภายในสถานที่มีความสะอาดปลอดภัย	3.50	1.07
1.3 มีป้ายต่างๆภายในสถานที่ เช่น ป้ายบอกตำแหน่ง ป้ายแนะนำสถานที่ ป้ายให้ความรู้ต่าง ๆ	3.54	1.11
1.4 มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่จอดรถ ห้องสุขา	3.46	1.09
1.5 สถานที่มีความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์	3.63	1.12
2. ด้านศาสนา	3.56	1.02
2.1 เพื่อทำบุญ/บริจาคส่งเสริมทางด้านศาสนา	3.47	1.04
2.2 เพื่อความสบายใจทำให้จิตใจสงบ	3.58	1.10
2.3 เพื่อขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งที่ดีที่ศรัทธา	3.57	1.09
2.4 เพื่อความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต	3.61	1.11
2.5 เพื่อสะสมบุญกุศล	3.59	1.14

ตารางที่ 3 แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงศาสนารูปแบบพหุวัฒนธรรมในการอธิษฐานขอพรในอำเภอหาดใหญ่ (ต่อ)

แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงศาสนารูปแบบพหุวัฒนธรรม ในการอธิษฐานขอพรในอำเภอหาดใหญ่	$\bar{X}$	S.D.
3. ด้านระหว่างบุคคล	3.37	0.99
3.1 เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น	3.20	1.05
3.2 เพื่อหาประสบการณ์ใหม่ให้แก่ตนเอง	3.39	1.04
3.3 เพื่อพบปะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น	3.37	1.04
3.4 เพื่อส่งเสริมการแบ่งปันและเมตตาต่อผู้อื่น	3.43	1.10
3.5 เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่น	3.45	1.12
4. ด้านอารมณ์	3.53	1.01
4.1 เกิดความประทับใจจากการท่องเที่ยวในสถานที่ทางศาสนา	3.47	1.06
4.2 ทำให้รู้สึกมีความสุขจากการได้ทำบุญกุศลในครั้งนี้	3.6	1.09
4.3 รู้สึกสมหวังตามคำอธิษฐานเป็นจริงตามความปรารถนา	3.50	1.09
4.4 เกิดความซาบซึ้งในสถานที่ทางศาสนา	3.54	1.08
4.5 เกิดความเลื่อมใสและศรัทธาตั้งใจกลับมาเยือนอีกครั้ง	3.55	1.09

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยด้านที่มากที่สุด คือ ด้านศาสนา ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 1.02) ซึ่งแรงจูงใจที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ แรงจูงใจด้านศาสนาเพื่อความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 1.11) รองลงมา คือ ด้านอารมณ์ ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 1.01) ซึ่งแรงจูงใจที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ แรงจูงใจด้านอารมณ์ทำให้รู้สึกมีความสุขจากการได้ทำบุญกุศลในครั้งนี้ ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 1.09) ด้านกายภาพ ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 1.01) ซึ่งแรงจูงใจที่มากที่สุด คือ แรงจูงใจกายภาพด้านสถานที่ที่มีความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์ ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 1.12) และด้านระหว่างบุคคล ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.99) ซึ่งแรงจูงใจที่มากที่สุด คือ แรงจูงใจด้านระหว่างบุคคลเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่น ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 1.12)

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในอำเภอหาดใหญ่ ได้ดังนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาควรมีที่จอดรถให้เพียงพอ เพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาเหล่านี้
2. ควรมีเจ้าหน้าที่เฉพาะในการดูแลความสะอาดต่างๆทั้งภายในและโดยรอบสถานที่ให้ดูสะอาดน่าเดินทางมาเยี่ยมชม
3. มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาต่าง ๆ ในอำเภอหาดใหญ่มากยิ่งขึ้นในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ในออนไลน์และป้ายแนะนำตามแหล่งขนส่งหรือสถานที่ที่สามารถมองเห็นได้สะดวกที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาและมีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายภาษาเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เพื่อให้เป็นที่รู้จักในเหล่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

4. การจัดทำป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ที่มา การขอพรในจุดต่าง ๆ ในสถานที่ให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20 – 25 ปี ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 15,000 บาท ซึ่งสอดคล้องกับ Nakaratok (2020) ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง การศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 15,000 - 25,000 บาท

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางไปยังสถานที่ทางศาสนาที่ได้รับค่านิยมในการอธิษฐานขอพร ในอำเภอหาดใหญ่ มักเดินทางในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์/เทศกาล โดยเป็นการเดินทางครั้งที่ 2 เดินทางมาพร้อมกับครอบครัว โดยใช้รถยนต์ส่วนตัว มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้อธิษฐานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีค่าใช้จ่ายไม่เกิน 500 บาท และได้รับข้อมูลข่าวสารจาก Facebook ซึ่งการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของ Nakaratok (2020) ที่ศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่เดินทางมายังศาสนสถานที่เป็นที่นิยมในการอธิษฐานขอพรเรื่องความรักในกรุงเทพมหานคร พบว่า มีลักษณะการเดินทางใกล้เคียงกันคือ ส่วนใหญ่เดินทางเพื่ออธิษฐานขอพรในวันหยุด ใช้ระยะเวลาไม่นาน และมีค่าใช้จ่ายไม่สูงมากแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในหลายพื้นที่ของประเทศไทยมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันคือ มุ่งเน้นความศรัทธา ความเชื่อ และการแสวงหาความสบายใจทางจิตใจ มากกว่าการแสวงหาความรู้ในรูปแบบอื่น ๆ แต่ผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับ Seyanon (2021) ซึ่งพฤติกรรมนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาเพื่อชมสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม โดยมีค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ 51 - 100 บาท และนิยมเดินทางมาช่วงวันเสาร์ - วันอาทิตย์ แตกต่างจากนักท่องเที่ยวในอำเภอหาดใหญ่ที่มักเดินทางในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์/เทศกาล และมีค่าใช้จ่ายมากกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างด้านแรงจูงใจคือ นักท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้เป็นกลุ่มที่มีแรงจูงใจทางด้านศาสนาและมุ่งเน้นการอธิษฐานขอพรและศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และงานวิจัยของ Seyanon (2021) เป็นกลุ่มที่มีแรงจูงใจทางวัฒนธรรม ที่เน้นการชื่นชมคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

ผลการศึกษาเรื่องแรงจูงใจนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวทางศาสนา ในอำเภอหาดใหญ่ พบว่าแรงจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีความสนใจและให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอธิบายได้ดังนี้ ด้านกายภาพ ในการท่องเที่ยวเชิงศาสนารูปแบบพหุวัฒนธรรมในอำเภอหาดใหญ่ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับ ความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การมีป้ายแนะนำและป้ายให้ความรู้ ความสะอาด ความปลอดภัย ความสะดวกในการเดินทาง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ที่จอดรถและห้องสุขา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญทางด้านกายภาพที่ช่วยสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางมายังศาสนสถาน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Nakaratok (2020) ที่กล่าวว่า ความสะดวกในการเข้าถึงระบบรักษาความปลอดภัย และการจัดทำป้ายสื่อความหมายภายในศาสนสถาน เมื่อเปรียบเทียบกับมีความ

สอดคล้องกัน ในคำกล่าวที่ว่า ด้านกายภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในเชิงศาสนา ความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ การรักษาความปลอดภัย และการจัดทำป้ายสื่อความหมาย ทำให้ผู้มาเยือนเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น งานวิจัยในอำเภอหาดใหญ่มีความโดดเด่นในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และความเป็นมาของสถานที่ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางศาสนา งานของ Nakaratok (2020) เน้นในเรื่อง สิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยเป็นหลัก ด้านศาสนา โดยนักท่องเที่ยวเดินทางเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต สะสมบุญกุศล สร้างความสบายใจและความสงบในจิตใจ รวมถึงการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการทำบุญ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Phichphandecha (2018) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเดินทางเพื่อความสะดวกสบายใจเดินทางเพื่อเคารพและขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นปัจจัยเดียวกันกับที่พบในอำเภอหาดใหญ่ ซึ่งในแนวคิดและผลการวิจัย มีความเหมือนกันที่ว่า แรงจูงใจสำคัญของนักท่องเที่ยวคือ ความศรัทธา ความสบายใจ และการแสวงหาความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต เป็นปัจจัยที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ด้านระหว่างบุคคล โดยนักท่องเที่ยวมุ่งหวังการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่น การแบ่งปันและเมตตาต่อผู้อื่น การหาประสบการณ์ใหม่ให้แก่ตนเอง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Phichphandecha (2018) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเดินทางเพื่อพบปะผู้อื่นในสังคมและเพื่อค้นหาประสบการณ์ใหม่ให้กับตนเอง แสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจทางสังคมมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนา รวมไปถึงการสร้าง ความสัมพันธ์ทางสังคม การเรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรม ด้านอารมณ์ โดยนักท่องเที่ยวรู้สึกมีความสุขจากการทำบุญกุศล เกิดความเลื่อมใสศรัทธาตั้งใจกลับมาเยือนอีกครั้ง เกิดความซาบซึ้งและประทับใจในสถานที่ทางศาสนา รวมถึงความสมหวังตามคำอธิษฐานเพื่อความสมหวังตามความปรารถนา ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Nakaratok (2020) กล่าวว่า ทำให้รู้สึกมีความสุขและรู้สึกสมหวังดังปรารถนาตามคำอธิษฐาน แสดงให้เห็นว่ามีความสอดคล้องกันในการท่องเที่ยวเชิงศาสนา นอกจากนี้จะช่วยเสริมสร้างความศรัทธาและความเชื่อ ยังเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เช่น การแนะนำสถานที่ให้กับผู้อื่น การกลับมาเยือนซ้ำ

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในรูปแบบพหุวัฒนธรรมในการอธิษฐานขอพรในอำเภอหาดใหญ่

1. ความสะอาดของสถานที่บางส่วนยังขาดการดูแลในบางส่วนของพื้นที่ จึงมีแนวทางให้มีการปรับปรุงด้านความสะอาดพบว่านักท่องเที่ยวได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความสะอาด แนวทางควรมีการจัดเจ้าหน้าที่บุคลากรที่รับผิดชอบคอยดูแลและเอาใจใส่ความสะอาดของสถานที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความประทับใจในการมาเยือนแก่นักท่องเที่ยว

2. สถานที่ท่องเที่ยวบางศาสนาบางแห่งมีจำนวนที่จอดรถไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดหรือวันที่มีการจัดกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ ทำให้พื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับที่นักท่องเที่ยวให้ข้อเสนอแนะ แนวทางควรมีการจัดเตรียมพื้นที่จอดรถเพิ่มเติมให้เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดหรือช่วงที่มีการจัดกิจกรรม เพื่ออำนวยความสะดวกและลดปัญหาความแออัด

3. สถานที่ยังขาดการประชาสัมพันธ์ในสื่อออนไลน์ให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ในสื่อออนไลน์ แนวทางควรมีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายเป็นป้ายและสื่อออนไลน์หลากหลายภาษาแก่นักท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาในอำเภหาดใหญ่

4. บางสถานที่ท่องเที่ยวยังขาดป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวและประวัติความเป็นมาของสถานที่ทำให้ไม่สามารถทราบข้อมูลเหล่านั้น แนวทางควรมีการปรับปรุงและติดป้ายสื่อความหมายภายในพื้นที่ ติดตั้งป้ายตามจุดสำคัญของสถานที่ พร้อมจัดทำข้อความในหลายภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพิธีกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยศึกษาและออกรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม เช่น การอธิษฐานขอพร การสวดมนต์ หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของพื้นที่ โดยปรับให้นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมและสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้ง

2. การบูรณาการสถานที่ทางศาสนาหลากหลายศาสนา ที่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวรวมสถานที่สำคัญทางศาสนา ให้อยู่ในเส้นทางเดียวกันเพื่อที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงความหลากหลายทางศาสนาภายในการท่องเที่ยวในครั้งเดียว

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ ขอขอบพระคุณ อาจารย์ เจ้าของผลงาน และเอกสารทางวิชาการทุกท่านที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาศึกษาทำให้เกิดแนวคิดต่องานวิจัยฉบับนี้

ขอขอบคุณ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวสถานที่ทางศาสนาในอำเภหาดใหญ่ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาในการให้ข้อมูล ซึ่งเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัยจนทำให้การวิจัยสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์

References

- Jittawattana, B. (2012). *Tourist behavior*. Thammasat University Book Center.
- Nakaratok, D. (2020). *Motivation for Religious Tourism in Famous Religious Sites for Praying for Love in Bangkok* [Master's Thesis]. iThesis Srinakharinwirot University. <https://ir-ithesis.swu.ac.th/items/39ccc3e8-fd23-40af-93d5-38dadf87d90c>
- Naphaphonchindaphat, P. (2019). *The Behavior of Thai Tourists with Intention to Travel to Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province*. [Master's Thesis]. DSpace at Bangkok University. <http://dspace.bu.ac.th/jspui/handle/123456789/4238>

- Phichphandecha, P. (2018). *Religious tourism management in Hong Kong that influences Thai tourists* [Master's thesis]. Thammasat University Digital Collections.
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:148845#
- Promsuwong, T. (2019). Religious Tourism Routes on Yaowarat Road. *Journal of Religious Affairs*, 16(5), 38-42.
- Seyanon, A. (2021). *Elements of Religious Tourism That Influence The Motivation of Young Tourists in Bangkok*. University of the Thai Chamber of Commerce, Bangkok.
<https://scholar.utcc.ac.th/server/api/core/bitstreams/0c462afb-178c-4763-9862-c784b0a0c1bc/content>
- Songkhla Provincial Public Relations office. (2024). *Tourism Situation in Songkhla Province*. SongKhla Provincial Statistics Office. Retrieved from
<https://songkhla.prd.go.th/th/content/category/detail/id/9/iid/349754>